

HÁSKÓLI ÍSLANDS
Félags- og mannvísindadeild

MA-ritgerð
blaða- og fréttamennska

Lífið á Facebook:
Um formgerð samskipta

Ása Baldursdóttir

Júní 2009

HÁSKÓLI ÍSLANDS
Félags- og mannvísindadeild

MA-ritgerð
blaða- og fréttamennska

Lífið á Facebook:
Um formgerð samskipta

Ása Baldursdóttir

Júní 2009

Leiðbeinandi: Zuilma Gabriela Sigurðardóttir

Nemandi: Ása Baldursdóttir

Kennitala: 161081-3889

Útdráttur

Rannsókn mín bendir til þess að Facebook breyti formgerð samskipta fólks þó svo að hlutverk þeirra sé það sama. Með eigindlegum viðtölum við átta notendur Facebook var skyggnt inn í hugarheim ungs fólks á Íslandi og voru upplifanir þeirra á hinum rafræna veruleika mátaðar við félagsfræðilegar kenningar. Bylting hefur orðið í samskiptum manna; með tilkomu Netsins kemur fram önnur vídd þ.e. *hvergi* staðarins, þar sem notandi Facebook getur verið líkamlega viðstaddur í raunheimum og á sama tíma átt í samskiptum við aðra inni á tengslaneti netheima. Þar sem Íslendingar eru á meðal netvæddustu þjóða heims með yfir 45% þjóðarinnar sem virka notendur inni á tengslanetinu Facebook má segja að þessi nýi samfélagsmiðill séu orðinn hluti af hinu daglega lífi. Facebook hefur aukið á tengsl fólks þar sem það tengist enn meira við kunningja en það gerði áður í raunheimum og eykur á félagslegan höfuðstól manna. Félagsleg hegðun er ekki lengur staðbundin því að samfélög sem verða til á Netinu eins og á Facebook eru mun meira byggð á vali heldur en í raunheimum.

Mikilvægt er þó að taka fram að ekki eru allir tengdir Netinu, fátæk og ótölvuvædd svæði hafa ekki orðið fyrir áhrifum formbreytinga samskipta að eins miklu leyti og hinar vestrænu þjóðir. Félagsfræðingar hafa haldið því fram að rafræn tækni sé framlenging á okkur sjálfum og því skipti innihaldið boðskipta litlu máli, einnig að tækifæri til þess að eiga í samskiptum *samskiptanna vegna* séu fleiri með tilkomu tengslanetavefja. Fjöldi notenda samfélagsvefja benda til að félagsleg áhrif nettækninnar á líf fólks eru einhverjar og sömuleiðis spegla athugasemdir notendanna þessa þróun. Samskipti á Netinu hafa haft mikil áhrif á það *hvernig* fólk á í samskiptum í raunheimum og þá sérstaklega *hvernig* það tengist öðrum. Skilvirkni, hraði og aukið magn upplýsinga eru hugtök sem eiga við tengslanetið Facebook og fyrst að fámennissamfélagið Ísland á í samskiptum þarna inni er þetta verðugt rannsóknarefni fyrir fræðasamfélag framtíðarinnar.

Summary

This study indicates that Facebook changes the form of how people communicate even though the main function remains the same. The research consisted of qualitative interviews with young Icelandic people where eight individuals answered questions concerning Facebook. The aim was to provide an introspective look at young people's experiences. The interviews were analyzed in the context of a few sociological theories. In the past years a revolution has taken place in human interaction with the emergence of the Internet and a new dimension has been created, i.e., the nowhere place. For example, a Facebook user can be physically placed in the real world, but at the same time interact with others online. Iceland is now on one of the top ten list of countries that use the Internet the most per capita and over 45% of the nation are active users of Facebook. It can clearly be stated that this new community medium has changed the form of communication but not intrinsically its content. Facebook has indeed enlarged people's social network in the way that they connect more to their weak ties than they did in the real life and online connectivity intensifies people's social assets. Social behaviour is no longer bound to one place because communities come into being online, like Facebook, and are built up more by choice than in the real world.

On the other hand there are varieties of people who don't have access to the Internet. Poor- and un-computerized areas have not been affected as much as the Western societies have. Sociologists have noted that electric technology is only an extension of us and therefore the content of the medium is not important. The Internet has also created an easy opportunity to communicate for the sake of communication. It is clear that online communities have sociological influences on people's lives; the participants' comments in this study provide reflections on that development. Online communications have impacted on *how* people communicate in the real world and especially *how* people interact. Efficiency, speed, and the magnitude of information are concepts that apply to the Facebook community. Since very large part of the population of Iceland is online on Facebook, this can be a deserving research topic for the science community in the future.

Efnisyfirlit

1. Inngangur.....bls. 6-9

2. Samfélagið Facebook

2.1. Framkvæmd rannsóknar.....bls. 10

2.2. Virkni Facebook.....bls. 11-16

2.3. Netvædd samskipti.....bls. 16-18

2.4. Sögulegt umhverfi Facebook.....bls. 18-21

3. Niðurstöður

3.1. Heimsþorpið Facebook.....bls. 22-25

3.2. Ímyndarsköpun og kenningar Erving Goffman.....bls. 25-30

3.3. Félagsmótun og Facebook.....bls. 30-34

4. Umræða.....bls. 35-36

Heimildaskrá

Viðauki

1. Inngangur

Nú á dögum eru allir þeir sem hafa aðgang að tölvum og Netinu vanir ótakmörkuðum aðgangi af upplýsingum og myndum sem og allskonar stofnunum, fyrirtækjum og fólki annars staðar í heiminum. Þó svo að einstaklingur sé „líkamlega“ staðsettur einhvers staðar er hann orðinn meðlimur í hnattrænni hringiðu Netsins. Nýir miðlar krefjast nýrrar skynjunar og skilnings á rýmislegum margbreytileika þeirra. Fyrir daga veraldarvefsins¹ voru önnur hnattræn samskiptatæki notuð, t.d. útvarp, gervihnettir, sjónvarp, póstur, sími og símskeyti. Netið gefur fólki tækifæri til að búa sér til sitt eigið persónulega rými með texta, myndum og annars konar margmiðlun. Hægt er að nefna slíkt „form framsetningar á sjálfum sér eða öðrum“ í því samhengi. Markmiðið þessarar ritgerðar er að skoða samfélagsvefinn Facebook út frá ýmsum hugmyndafræðilegum kenningum auk þess að varpa ljósi á sjónarhorn íslenskra notenda. Valdir einstaklingar² voru fengnir til þess að ræða um sínar eigin upplifanir á því hvernig það er að vera notandi á Facebook. Með þessu er hægt að skyggast inn í hugarheim notendanna og fá hugsanlega nýtt innsæi á tengslanetið Facebook.

Eigindleg viðtöl eru hentug til að leita þekkingar á upplifun, reynslu og túlkun einstaklinga á viðfangsefninu. Sjónarhorn einstakra notenda getur veitt innsýn í sjónarhorn flestra, þ.e. líklegt er að aðrir notendur hafi svipaða skoðun á ýmsum atriðum.³ Ritgerðin hefur hagnýtt og vísindalegt gildi því lítið hefur verið skrifað um samfélagsvefi⁴ hérlendis og áhrif þeirra á veruleika notenda þeirra. Rannsóknarspurning mín er svohljóðandi: „Hefur formgerð samskipta fólks breyst með Facebook þó að hlutverk þeirra sé það sama og hingað til?“.

Fréttir af því að Íslendingar séu nú heimsmeistarar í Facebook-notkun

---

¹ (e. *World Wide Web*)

² Átta íslenskir einstaklingar á aldrinum 21-30 ára voru valdir af handahófi til þess að svara ákveðnum spurningum varðandi Facebook í eigindlegum viðtölum sem tekin voru upp á hljóðrita.

³ Í stuttmynd sem er verklegur hluti verkefnisins er ætlunin að sýna fram á dýpt og blæbrigði frásagna notendanna.

⁴ Vefsíður sem hannaðar eru til þess að fólk geti átt í samskiptum hvert við annað.

vekja mikla athygli sem og fréttir af því að í upphafi árs hafi nær allir Íslendingar á aldrinum 20-30 ára verið skráðir á samfélagsvefinn Facebook.⁵ Viðfangsefnið er að skoða þennan rafræna þátt í lífi fólks betur og hugmyndafræðilega fleti sem honum tengjast. Ástæða er til þess að velta því upp hversu mikið Netið hefur breytt aðstæðum félagslegra samskipta fólks og hvort að það breyti því hvernig einstaklingar byggja raunveruleika sinn í hinu hversdagslega lífi. Því hefur verið haldið fram að Internetið sem miðill, eins og aðrir boðskiptamiðlar sem á undan því komu, sé eingöngu enn ein tæknilega framlenging sem býr ekki til ný félagsleg bönd heldur sé það einungis framlenging á samskiptum sem eiga sér nú þegar stað augliti til auglitis.⁶ Ætlunin er að varpa betra ljósi á þessa fullyrðingu með því að rýna í staðreyndir um Facebook og umsagnir notenda um hvernig það er að taka þátt í tengslasamfélaginu.

Með greiningu félagsfræðilegrar hugmyndafræði eru kenningar kanadíska fræðimannsins Marshall McLuhan (f. 1911-d. 1980) skoðaðar í samhengi við Facebook, m.a. kenninguna um að miðilinn sjálfur sé merkingin, því að innihald boðanna skipti ekki máli. McLuhan taldi að mikilvægustu skilaboð fjölmiðlanna væru þeir sjálfir og áhrif þeirra á skynjun mannsins og umhverfi. Hann setti einnig fram kenninguna um *Heimsporið*, en hún hefur verið túlkuð og skoðuð út frá Netinu, sem fyrst leit dagsins ljós um það leyti er McLuhan lést.⁷ Þessar hugmyndir verða m.a. mátaðar við hópamyndanir á Facebook tengslanetinu, sem líta mætti á sem heimspörp milljóna manna um allan heim.

Spænski félagsfræðingurinn Manuel Castells (f. 1942) hefur fræga umfjöllun sína um Netið í bók sinni *The Internet Galaxy* á orðunum: „Internetið er efni lífs okkar“. Hann heldur því fram að Netið sé: „... tæknilegur grundvöllur fyrir stofnanlegt form upplýsingaaldarinnar:

---

⁵ Velvakandi vef tímarit: <http://www.velvakandi.is/index.php/nyttaferskt/3-frettir/244-notkun-facebook-a-islandi> (skoðað 14. apríl 2009).

Facebook vefsíðan, tölfræðihluti:

<http://www.allfacebook.com/facebook-demographic-statistics/> (skoðað 1. apríl 2009).

⁶ Zhao, Shanyang: „The Internet and the Transformation of the Reality of Everyday Life: Toward a New Analytic Stance“. *Sociological Inquiry*. (46. árg. 4. tbl.) Nóvember 2006. Bls 458- 474.

⁷ *Miðill – áhrif – merking/Marshall McLuhan*. Ritstjóri: Þröstur Helgason. Reykjavíkúrákademían. Reykjavík, 2005.

Tengslanetið“.⁸ Samkvæmt honum öðlast mannleg samskipti nýja vídd með tilkomu Netsins en hann segir: „Samskiptanet eru mynstur af flæði skilaboða á milli þeirra sem eiga í samskiptum í gegn um tíma og rúm“.⁹ Castell heldur því fram að Netið og ný samskiptatækni umbreyti lífi nútímamannsins.¹⁰ Þessar kenningar verða skoðaðar í samhengi við athugasemdir notendanna um líf þeirra á samfélagsvefnum.

Fjallað verður um persónulega miðlun og fréttamiðlun sem fer fram á Facebook. Er hver og einn sinn eigin ritstjóri á Facebook? Getur fólk gefið þá mynd sem það vill af sjálfu sér? Hvernig eru þessi samskipti ólík samskiptum í raunheimum? Kenningar kanadíska félagsfræðingsins Erving Goffman (f. 1922- d. 1982) verða einnig ræddar í þessu samhengi. Leitast verður við að svara spurningunni um það hvort samfélagsvefir séu að breyta hinu hversdagslega lífi, hvort þeir færi okkur frekar saman eða búi til fjarlægð í samskipti manna og þá verða hugleiðingar hollenska félagsfræðingsins Jan van Dijk (f. 1952) heimfærðar upp á samfélagsvefinn Facebook. Póstkort, bréf, tölvuskeyti og fundir voru eitt sinn venjubundnar boðskiptaaðferðir en netsíðan Facebook sameinar allt þetta á einum stað og gerir einstaklingum kleift að skiptast á fréttum, hugmyndum, boðum, ákveða stefnumót og eiga í viðskipta- og félagslegum samskiptum, á hraðan og skilvirkan máta.

Megintilgangur rannsóknarinnar er þó að varpa upp lítilli mósaíkmynd af íslenskum notendum Facebook með því að taka dæmi upp úr eigindlegum viðtölum og verður vitnað í hluta svaranna í rökstuðningi á ákveðnum þáttum í ritgerðinni er varða rannsóknarspurninguna. Fjallað verður um samfélagsvefinn Facebook sem samskiptatæki og virkni hans. Það er hægt að leita að upplýsingum um einstaklinga á Netinu, auðveldlega er hægt að finna ýmiskonar umræðuskrár, heimasíður og skjöl; efni sem erfitt er fyrir viðkomandi einstakling sem leitað var að, að hafa stjórn á eða yfir. Hafsjór slíkra ímyndarskapandi upplýsinga eru í raun til á Netinu og bætir

---

⁸ Castells, Manuel: *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford University Press. England, 2001. Bls 1.

⁹ Castells, Manuel: *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Bls 3.

¹⁰ Castells, Manuel: *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Bls 5.

tengslanetið Facebook við þær upplýsingar þar sem notandinn sjálfur útbýr upplýsingar um sjálfann sig fyrir aðra. Litið verður á ímyndunarsköpun sem á sér stað inni á Facebook og þátt síðunnar í félagsmótunarferli manna.

2. Samfélagið Facebook

2.1. Framkvæmd rannsókna

Átta íslenskir notendur samfélagssíðunnar Facebook voru fengnir til þess að svara tólf spurningum, sem bæði voru efnislega opnar og lokaðar. Tekið var fram við viðmælendurna að spurningunum væri einungis ætlað að vera leiðbeinandi í átt að ákveðnu umræðuefni og að frjálst væri að fara örlítið út fyrir efnið. Ég þekkti þátttakendurnar lítið persónulega, en þeir voru valdir í gegnum ábendingar vina minna á Facebook. Samtölin voru tekin upp á hljóðrita en ég skrifaði þau einnig upp á prentform.¹¹ Valdar athugasemdir þeirra verða teknar sem dæmi í rökstuðningi varðandi rannsóknarspurninguna. Notendurnir voru allir á milli tvítugs og þrítugs í aldri. Ákveðið var fyrir fram að spyrja notendur á þessum aldri til þess að afmarka rannsóknina, en allir viðmælendurnir hafa svipaðan bakgrunn þegar kemur að tölvu- og Facebook-notkun. Notendurnir bera öll dulnefni í rannsókninni því ekki fékkst leyfi til þess að greina frá raunverulegum nöfnum viðmælendanna.

Dæmi um opna spurningu er t.d. „Hvað finnst þér þægilegt og hvað finnst þér óþægilegt við Facebook?“ en dæmi um lokaða spurningu er: „Hefurðu fundið fólk þarna inni sem þú hélst að þú myndir aldrei eiga í samskiptum við aftur?“ Opnu spurningunum var ætlað að leyfa viðmælandanum að tala opinskátt um í raun hvað sem er en lokuðu spurningunum var ætlað að leiða umræðuna í átt að sértækum atriðum. Hver og einn svaraði hverri spurningu misýtarlega en notendurnir voru allir sammála um að með því að svara spurningum á svo persónulegan máta gætu þeir tjáð sig betur heldur en að svara staðlaðri spurningakönnun og því ákvað höfundur að velja þessa leið.

---

¹¹ Skjal með spurningum fyrir eigindleg viðtöl fylgir með ritgerðinni í viðauka.

2.2. Virkni Facebook

The screenshot shows the Facebook profile of Ása Baldursdóttir. At the top, there are navigation tabs: 'Veggur', 'Upplýsingar', 'Myndir', 'Kassar', 'Glósur', and a plus sign. Below these is a text input field for a post with a 'Deila með' button. The profile name 'Ása Baldursdóttir' is followed by 'Skili skili skili 2 kst. síðan hreinsa'. There are tabs for 'Ása + vinir', 'Aðeins Ása', and 'Aðeins vinir'. The main post area shows a post from 'Ása Baldursdóttir' with three comments from Harpa Lind Hrafnisdóttir, Alda Áskeldsdóttir, and Ása Baldursdóttir. The right sidebar features two advertisements: 'Mótorhjólaleiga' and 'KAFFIHÚSÍÐ guesthouse'.

Mynd 1. Dæmi um prófilsíðu notanda. Kassinn -Hvað ertu að hugsa um?- er notaður til samskipta. Á vegginn geta vinir í tengslanetinu skilið eftir athugasemdir. Í leitarglugganum er hægt að slá inn leitarorð og þá er leitað innan Facebook tengslanetsins, hægt er að leita t.d. að öðrum notendum, hópum og vörusíðum.

Á Facebook¹² geta notendur búið til ýtarlegar síður¹³ sem eru lýsandi fyrir þeirra eigin persónur og þeir sem eru hluti af tengslaneti viðkomandi geta skoðað. Síðurnar innihalda oftast sjálfsmýnd sem notandinn sjálfur hefur sett inn og sjálfslýsingu. Á veggnum¹⁴ getur fólk úr tengslanetinu tjáð sig á hvert annars síðum og skilaboðin sem eru þar birtast öllum hinum í tengslanetinu, en að vísu er hægt að stilla hverjir sjá hvað. Þegar upplýsingarnar sem birtast á veggnum lýsa einhverju um eiganda síðunnar geta aðrir bæði séð

¹² Facebook vefurinn fór í loftið í febrúar 2004.

¹³ (e. profiles)

¹⁴ (e. The Wall)

upplýsingar sem notandinn sjálfur setur fram og upplýsingar um viðkomandi frá vinum.¹⁵

Ef fólk hefur áhugamál, finnst það á Facebook. Notendur geta einfaldlega slegið inn leitarorð og raðast niðurstöðurnar þannig að vinir viðkomandi sem tilheyra áhugamálahópnum fyrstir fram í leitinni á undan öðrum notendum. Aðrir gerast meðlimir Facebook til að eiga sinn eigin stað til að hlaða myndum sem þeir geta deilt með vinum og fjölskyldu. Fólk notast við Facebook til þess að tengjast öðrum með svipuð áhugamál eða til að afla sér upplýsinga, t.d. umsagnir um kvikmyndir eða nám.¹⁶ Forritið gerir notendum kleift að búa sér til sína eigin dagskrá og að birta hana á Facebook. Það eru t.d. engin takmörk fyrir því hversu miklu notandi getur bætt við, það er að segja hversu marga hópa hann getur stofnað, sem aðilar sem ekki eru á vinlistanum, geta bæst við í. Svo geta notendur boðið vinum að vera með í hópum eða taka þátt í viðburðum en þeir velja og hafna slíkum boðum sjálfir.¹⁷

Þá er hóp-tólið oft notað þar sem hægt er að skipuleggja viðburði eða sameinast um ákveðin pólitísk atriði eða áhugamál. Stjórnámálemenn eru farnir að nota tengslanetið til að vekja athygli á málstað sínum t.d. þegar Barack Obama nýtti sér Facebook í kosningabaráttu sinni. Óteljandi hópar á Facebook styðja þetta og hitt eða eru á móti hinu og þessu. Innan þessara opnu hópa, (einnig er hægt að búa til lokaða hópa) er notendum gert kleift að hlaða inn myndum eða skrifa á vegginn til að spjalla við aðra sem deila sömu áhugamálum eða skoðunum. Fyrirtæki og háskólar geta líka verið með faglega hópa. Á Facebook má finna allt milli himins og jarðar.¹⁸

---

¹⁵ Walther, Joseph B. et. al: „Self-Generated Versus Other-Generated Statements and Impressions in Computer-Mediated Communication: A Test of Warranting Theory Using Facebook“. *Communication Research*. (36. árg 2. tbl.) Apríl 2009. Bls 229-253.

¹⁶ Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“. *Information Today*. Medford. (árg. 25 tbl. 3) Mars 2008.

¹⁷ Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“.

¹⁸ Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“.

Félagi í : Student.is, Við viljum Fanta Lemon aftur til Íslands!, Gullfoss Seafood & Grill, Félagslífs- og menningarnefnd SHÍ, Berjumst fyrir því að aðgangur að geðdeild verði betri!, Camp Kviteberg, Ben Herman's Poll Questions, Íslendingafélagið, ENGLISH PUB , 1,000,000 AGAINST THE NEW FACEBOOK LOOK!!!, Jonas Bjerre, Félag íslenskra nautnaseggja – FÍN, Why not include Creative Commons in Facebook TOS?, Bjórinn 20 ára!, GEFINS – Oft er eins manns rusl, annars manns fjársjóður, All of yall born in 1981!!!! that `s the year!!, Morgunblaðið almenningshlutafélag, Sólskinsdregurinn – einhverfa í nýju ljósi, STUÐNINGSHITTINGAR MA NEMA , Sódastrím Elskendur, Appelsínugulur, "Suðurgatan", IS IT POSSIBLE THAT NONE OF MY FRIENDS IS NORMAL?????, GAZA STÖÐVIÐ SLÁTRANIRNAR , Feima, gogoyoko, Árgangur 1981 á Íslandi., FB-ingar, Íslendingar – Talning, Ég hata gaurinn í Vörutorgi!

Mynd 2. Dæmi um hópa sem einstaklingur er meðlimur í.

Notendur sem rætt var við voru almennt sammála um kosti hópamyndanna á Facebook. „Ég get alveg ímyndað mér að þarna séu hópar eins og t.d. um byssusmíði sem sagt sérhæfðir hópar, mjög sniðugt fyrir það að færa fólk saman allstaðar að úr heiminum, ef þú hittir einhvern sem hefur nákvæmlega sama áhugamál og þú. Það er rosalega gaman að kynnast þannig, sjálfur er ég mikill aðdáandi Eurovision hópsins sem ég er í og þar get ég fylgst með áhugamáli mínu daglega,“ segir Heimir 26 ára.

Annar notandi sagði hópana getað snúist upp í persónuárásir t.d. varðandi stjórnsmál en sagði það þá ekki vera öðruvísi en gerist í raunheimum; þarna væri einungis komin fram ný leið fyrir fólk til þess að taka slíka afstöðu. „Ég er meðlimur í einhverjum hópum og mér finnst þeir oft sniðugir og skemmtilegir en mér finnst þeir líka geta verið neikvæðir, sérstaklega ef þeir á móti einhverjum einum, en ég veit reyndar bara um eitt svoleiðis dæmi. Það var þegar laganeminn Katrín Oddsdóttir úr HR hélt ræðu á mótmælafundi við Alþingishúsið og það voru einhverjir samnemendur hennar sem stofnuðu hóp á móti því að HR hafi sett ræðu hennar á heimasíðu skólans. En þessi hópur var eiginlega bara á móti henni, það er kannski annað þegar það eru stofnaðir hópar á móti stjórnmalamönnum, á móti einhverristefnu, en ekki svona persónuleg árás á einstaklinga eins og mér fannst þessi hópur vera. Mér fannst þetta allt mjög einkennilegt; að svona margir skólafélagar hennar hafi verið tilbúnir til þess að taka þátt í þessu, en auðvitað er það bara oft svoleiðis. Svo fór þetta að breiðast víðar um Netið

og svo fóru þau að grafa upp eitthvað gamalt um hana og ráðast að hennar persónu. Þarna á slíkt einelti sér mjög markvissa og greiða leið á skömmum tíma, það er það eina sem er öðruvísi kannski við raunheima,“ segir Vala 25 ára.

Facebook er notendavænn vefur þar sem mjög auðvelt er að hlaða inn myndum og samkvæmt www.comscore.com er hann sá vefur sem mest er notaður til þess að deila myndum á Netinu og er meira en 14 milljónum mynda hlaðið inn daglega.¹⁹ Þeim notendum sem rætt var við fannst almennt óþægilegt að aðrir gætu hlaðið inn myndum af þeim, sem síðar birtust í tengslaneti beggja aðila. „Það sem mér finnst vera óþægileg tilhugsun er að hver sem er á Facebook getur birt af mér myndir. Það gætu verið leiðinlegar, ljótar eða gamlar myndir sem maður kærir sig ekkert um að hafa á Netinu. Það getur verið vesen að losa sig við þær, ég hef séð mjög ósmekklegar myndir sem hafa verið teknar á fylleríum t.d. nektarmyndir, svo er fólk að merkja þann sem er á myndinni og ég býst við því að sá sem á í hlut vilji ekki að þessar myndir séu birtar,“ segir Vala 25 ára.

Annar notandi nefndi það að vegna myndanna séu samskiptin orðið nánari, þó að það jaðri við hnýsni þegar hægt er að skoða myndir frá öðrum: „Mér finnst ég jafnvel vera að njósna þegar ég er að skoða myndir hjá fólki sem ég þekki ekki, en Facebook hefur fært mig nær fólki sem var fjær áður, sérstaklega vegna myndanna,“ segir Kristín 30 ára. Sá þriðji nefndi að myndbirtingar væru ofsalega opinberar í nærsamfélaginu Íslandi en hann sagði: „Segjum að ég myndi setja mynd inn á Facebook, segjum að ég myndi sitja í sal fullum af fólki og setja mynd á myndvarpa, stóran skjá, þetta er í raunverulega það sama, þú ert að setja þetta fram fyrir alla sem þú þekkir, þú ert að segja eitthvað við alla,“ segir Daði 21 árs.

Notendur ráða sjálfir hversu mikið þeir nota friðhelgisstillingar, hverjir geta séð prófil þeirra og hverjir geta skoðað myndir. Þessu er öllu handstýrt af notanda, eða getur verið það. Það er líka hægt að velja þann valmöguleika að sýna bara takmarkaðan prófil. Auðvelt er að setja upp Facebook síðu, allir hugsanlegir notendur þurfa í raun ekki að gefa neitt

---

¹⁹ Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“.

annað upp en virkt tölvupóstfang. Það að setja inn upplýsingar um sjálfan sig er valfrjálst. Ef að netfangið t.d. tengist háskóla, er notandinn sjálfkrafa orðinn hluti af tengslaneti skólans. Ef notandi tengir sig ákveðnum áhugamálum á hann auðveldara með að hafa samskipti við fólk með svipuð áhugasvið.²⁰ Samfélagsvefir eru ekki eingöngu notaðir til að finna gamla eða nýja vini, þeir eru einnig orðnir verkfæri fyrir atvinnurekendur til þess að grennslast fyrir um umsækjendur, en almennt nýtir fólk sér vefinn til þess að komast að meiru um náungann.²¹

Notendurnir átta sem rætt var við voru allir nema einn með lokaðar síður. „Ég er með lokaða síðu, maður veit af því að atvinnurekendur skoða þetta, segjum að þeir myndu skoða og hugsa „Heyrðu hann er þessum í hópi“ eða kannski fara skoða fyllerímyndir af mér. Ég held að fólk myndi ekki vera jafn viljugt til þess að setja inn upplýsingar þarna inn ef ekki væri hægt að nota friðhelgisstillingarnar, þú býður ekki öllum heim til þín, þú býður ekki öllum inn á Facebook síðuna þína, þú ert með fullt af allskonar persónulegu drasli þarna inni,“ segir Daði 21 árs. Með því að nota leitarglugga Facebook getur notandi slegið inn nafn einhvers og valið fjóra möguleika, hann getur sent viðkomandi tölvuskeyti, potað í hann²², skoðað vini hans eða sent honum vinabeiðni.

Stundum eru notendur með opna prófíla og þá getur viðkomandi séð allar upplýsingar um þá við leit. Það eru til margar mismunandi aðferðir við að leita, t.d. að leita eftir ákveðnum hópum, fyrirtækjum eða skólum, einnig er hægt að leita innan ákveðinna tengslaneta eftir einstaklingum.²³ Fólk getur verið á tveimur stöðum á sama tímanum, einn notandinn sem rætt var við lýsti þessu svona: „Þegar ég er í tímum í Háskólabíói og sit aftast þá er mjög fyndið að líta yfir salinn, það er bara Facebook, Facebook, Facebook á öllum skjáunum, þannig þetta er orðið svona vandamál þannig séð,“ segir Daði 21 árs. Þessi lýsing á við, því að staður samfélagsnetsins er í raun hvergi en þó á

---

²⁰ Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“.

²¹ Lange, Ryan og Cliff Lampe: „Feeding the Privacy Debate: An Examination of Facebook“. Rannsókn sem kynnt var á árlegum fundi International Communication Association, TBA, Montreal, Quebec, Kanada 22 maí 2008.

²² Um er að ræða sýndarveruleikapöt.

²³ Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“.

einum stað þrátt fyrir að notandinn sé líkamlega viðstaddur annars staðar á sama tíma.

2.3. Netvædd samskipti

„Nýir vegir eru stöðugt að myndast á ógnarhraða en á sama tíma tökum við varla eftir því ... Þessir vegir eru fyrir samskipti. Svo virðist sem þeir séu hluti af óhlutbundnum, næstum því ósjáanlegum veruleika.“ Svona hefur hollenski félagsfræðingurinn Jan van Dijk umfjöllun sína, í bók sinni *The network society*, um hið netvædda samfélag sem vestrænir menn lifa í nú á dögum.²⁴ Hann fjallar um þau kerfi sem maðurinn upplifir á okkar tímum og heldur því fram að þau muni verða að taugakerfi fyrir samfélag okkar í framtíðinni; að við getum búist við því að uppbygging þeirra muni hafa meiri áhrif á félagslegt og persónulegt líf fólks heldur en þegar heimurinn breyttist vegna lagningar vega sem gerðu flutning fólks og vara skilvirkari.²⁵

Internetið er frá upphafi hannað til þess að vera sveigjanlegt og fellur stafræn þróun undir þann hatt. Síðustu hundrað ár hafa komið fram gríðarlega margar tækninýjungar sem hafa stuðlað að nýjum samskiptamynstrum. Netið sameinar fjöldann allan af samskiptaleiðum innan sinna vébanda og gerir notendum mögulegt að nálgast efni bæði í rauntíma og hvenær sem þeim hentar. Flæði upplýsinga til almennings hefur þar með margfaldast. Eins og félagsfræðingurinn Manuel Castells bendir á: „Aukið vægi internetsins sem miðils er vegna getu þess til að aðlaga í völdum tíma upplýsingaafurðir og upplýsingavinnslu til þess að framleiða ný afköst ... í endalausum ferli upplýsingaframleiðslu, samskipta og viðbragða í rauntíma eða völdum tíma notendanna sjálfra.“²⁶ M.ö.o. er Netið er miðill sem aðlagast algjörlega þörfum einstaklingsins á hverjum tíma, sveigjanleikinn er óendanlegur.

Mark Zuckerberg, nemandi við Harvard háskólann, bjó til Facebook í

---

²⁴ van Dijk, Jan: *The network society. Social Aspects of New Media*. Sage. London, 1999. Bls 1.

²⁵ van Dijk, Jan: *The network society. Social Aspects of New Media*.

²⁶ Castells, Manuel: *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Bls 11.

febrúar árið 2004.²⁷ Honum datt í hug að búa til vefinn því að honum fannst vanta félagslegt samfélag á Netinu fyrir nemendur skólans. Á meðal ungs fólks er samband við jafningja mikilvægt vegna félagslegra þátta og þróunar og því er ástæða til þess að horfa á áhrif hinna nýju miðla, t.a.m. samfélagsvefja á mótun ungra einstaklinga. Getan til þess að búa til og viðhalda samböndum er nauðsynleg til þess að safna félagslegum höfuðstól.²⁸ Aðallega er um tvenns konar tengsl einstaklinga á Facebook að ræða, annars vegar við þá sem standa notandanum næst í raunheimum og hins vegar við einstaklinga sem þeir tengjast veikum böndum.²⁹ Á samfélagsvefjum er notandanum gert kleift að tengjast við samferðarmenn sem ekki eru landfræðilega staðsettir á sama stað. Samfélagssíður geta því aukið á samskipti á milli þessara veiku banda notenda með því að gera þeim mögulegt að vera í sambandi við aðra ókeypis og auðveldlega á tengslanetvefjum eins og Facebook.³⁰

Félagsfræðingurinn van Dijk telur að allir samskiptamöguleikar á Netinu hafi og muni skapa byltingu, í öllum samskiptum mannlegs samfélags. Í fyrsta skipti í sögunni mun hinn nýji miðill gera fólki kleift að velja á milli þess að eiga í samskiptum á Netinu eða í raunheimum í stærstum hluta félagslegra athafna.³¹ van Dijk spyr hvort hinir nýju miðlar muni fyrst og fremst færa okkur nær hvert öðru eða slíta okkur í sundur? Hann segir þetta vera spurningu um framtíð almenningsvæðis, en það eru svæði sem verða ekki jafn mikið notuð í umhverfi hinna nýju miðla. Þar hverfur staðsetning frá ákveðnum stöðum í raunheimum og línán á milli einkarýmis og almenningsrýmis dofna.³² Líta mætti á Facebook sem svæðis á Netinu sem fellur undir þessar skilgreiningar van Dijk því að sá staður er í raun *hvergi* og ekki er heldur hægt að skilgreina hvort um einka- eða opinbert

---

²⁷ Stein, Charles et. al: „Capital, self-esteem, and use of online social network sites: A longitudinal analysis“. *Journal of Applied Developmental Psychology*. (29. árg. 6. tbl.) Nóvember- Desember 2008. Bls 434- 445.

²⁸ (e. social capital).

²⁹ Að tengjast einstaklingum veikum böndum hefur verið skýrt sem kunningsskapur við annað fólk, t.a.m. vinnu- og skólafélaga.

³⁰ Stein, Charles et. al: „Capital, self-esteem, and use of online social network sites: A longitudinal analysis“. Bls 434- 445.

³¹ van Dijk, Jan: *The network society. Social Aspects of New Media*. Sage Bls 15.

³² van Dijk, Jan: *The network society. Social Aspects of New Media*. Bls 16.

rými sé að ræða. Það er forvitnilegt að athuga hvort viðmælendum finnist tengslanetasíðan færa sig nær öðru fólki eða ekki.

2.4. Sögulegt umhverfi Facebook

Facebook var stofnað árið 2004, en um 5.5 milljónir notendur voru skráðir árið 2005, 12 milljónir árið 2006, árið 2007 urðu þeir 50 milljón en í dag teljast þeir yfir 200 milljónir. Yfir 100 milljón notendur skrá sig inn einu sinni á dag eða oftar.³³ Ísland er á topp tíu listanum yfir netvæddustu þjóðir heims samkvæmt lista sem Alþjóðaefnahagsráðið (WEF) hefur tekið saman um netvæðingu þjóða. Til grundvallar liggur mæling á upplýsinga- og samskiptatækni hjá hverri þjóð ásamt því hversu mikið tæknin er notuð.³⁴ Á Íslandi eru nú um 45% þjóðarinnar, rúmlega 144.000 manns skráðir notendur á Facebook og sem dæmi er næstum hver einasti einstaklingur á aldrinum 18-25 ára virkur notandi. Samkvæmt nýjustu tölum eru nú sem sagt yfir 200 milljónir virkra notenda skráðar á Facebook um heim allan, af þeim uppfæra meira en 18 milljónir notenda stöðu sína daglega. Sá aldurshópur notenda sem stækkaði mest það sem af er árinu 2009 eru 35 ára og eldri.³⁵

Þróun á vefkerfinu Web 2.0³⁶ hefur gert notendum kleift að öðlast meira frelsi til að búa til sinn eigin reynsluheim á Netinu. Þessi nýju miðlar hafa aðlagast lífi notenda, samfélagsvefir eru nú ómissandi hjálpargagn samskipta, miðlunar og deilingar og þeir hafa í raun aukið á félagslegar tengingar manna. Þetta gengur í berhögg við fyrri spár um að færsla félagslegra samskipta frá augliti til auglitis til textamiðaðra miðla myndi

---

³³ Tölfræði yfir notendafjölda Facebook. (skoðað í apríl 2009).

<http://www.facebook.com/press/info.php?statistics#/press/info.php?timeline>

³⁴ Dutta, Soumitra og Mia, Irene: *The global information technology Report 2008-2009. Mobility in a networked world.*

<http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Information%20Technology%20Report/index.htm> (Skoðað 27. mars 2009).

³⁵ Tölfræði Facebook.

<http://www.facebook.com/press/info.php?statistics&nctrct=1239116985772> (Skoðað 4. apríl 2009).

³⁶ 2.0 vefkerfið vísar í aðra kynslóð vefþróunar og hönnunar sem greiðir fyrir samskiptum, tryggir deilingu upplýsinga, samverkun og samvinnu á veraldarvefnum. Kerfið hefur leitt til þróunar á vefsamfélögum, t.d. samfélagsvefjum, gagnadeilingasíðum, gagnvirkum alfræðibókum og bloggum.

leiða til veikingar samskiptaumhverfisins.³⁷ Flestar akademískar rannsóknir sem gerðar hafa verið á samskiptavefnum Facebook hafa lagt áherslu á sjálfsmynd³⁸ og friðhelgi.³⁹ Þó svo að notendur geti deilt eins miklu (eða eins litlu) af upplýsingum eins og þeir telja að henti sér, hafa notendur Facebook sýnt það að þeir deila persónulegum upplýsingum þrátt fyrir að aðrir notendur geti auðveldlega leitað að síðu þeirra.⁴⁰ Facebook leikur mikilvægt hlutverk í ferli þess að sníða og skipuleggja félagslegan höfuðstól manna. Margir reyna að finna sér nýja vini með það í huga að framlengja samskiptin yfir í raunheima síðar meir. Facebook-notendur nýta sér það þó aðallega að styrkja samskipti við þá sem þeir hafa hitt í eigin persónu.⁴¹

Þrátt fyrir að ljóst sé að tilkoma nýrrar tækni til samskipta geti haft mikil áhrif á samskiptamynstur einstaklinga er það mjög umdeilt hver þau áhrif eru nákvæmlega. Félagsfræðingurinn Castells segir að nettengd sýndarsamfélög⁴² sýni fram á sögulega þróun þar sem félagsleg hegðun er ekki lengur staðbundin heldur verði til samfélög sem byggja eingöngu á vali en ekki landfræðilegri staðsetningu. Castells er hins vegar mótfallinn þeirri hugmynd að hætta felist í þessari þróun eða að persónuleg samskipti verði undir í baráttu við nafnlaus netsamskipti.⁴³ Mikilvægt er þó að minnst þess að ekki eru allir hluti af þessu neti í dag, en Castells telur að þrátt fyrir það verði allir fyrir áhrifum frá þróuninni sem á sér stað í alþjóðlegu neti hinna ráðandi samskiptaforma. Þessa ályktun dregur hann af því hvernig kerfin sem móta mannlegt líf eru tengd á þessu neti, til að mynda fjármálamarkaðir, stjórnun, menning, listir, alþjóðastofnanir, alþjóðaeftahagur og samskiptamiðlar.⁴⁴

---

³⁷ Hart et. al: „Exploring the Facebook Experience: A New Approach to Usability“. ACM International Conference Proceeding Series. Lund, Svíþjóð. Október 2008. Bls 471-474.

³⁸ (e. identity)

³⁹ (e. privacy)

⁴⁰ Hart et. al: „Exploring the Facebook Experience: A New Approach to Usability“. Bls 471-474.

⁴¹ Hart et al: „Exploring the Facebook Experience: A New Approach to Usability“. Bls 471-474.

⁴² (e. online virtual communities)

⁴³ Castells, Manuel: *The Network Society: A Cross Cultural Perspective*. Edward Elgar Publishers. Cheltenham, England, 2004. Bls 30.

⁴⁴ Castells, Manuel: *The Network Society: A Cross Cultural Perspective*. Bls 22.

Internetið er opinbert rými í samtímanum, rými sem einstaklingar geta sjálfir mótað, þar sem þeir geta tjáð sig um heiminn og skipst á skoðunum. Þetta hefur aukið á gagnvirkni, miðlun snýst ekki lengur um samskipti á einn veg, eins og útvarp og sjónvarp þar sem neytandinn tekur bara við, heldur tekur notandinn nú fullan þátt. Eins og Castells orðar það: „Miðlun er orðin að almenningsrými.“ Við deilum því skynjun okkar á sýndarveruleika Netsins, sem er ný vídd í samfélagslegri skynjun og þess vegna hluti af raunveruleika allra. Castells telur líka markvert hvernig sjá megi í dag „samskipti samskiptanna vegna“ þar sem það er í rauninni ekki innihaldið sem skiptir máli heldur athöfnin eða ferlið sjálft. Hann segir að menning hnattræns netkerfis geri ólíkum menningarheimum kleift að eiga samskiptamátann sameiginlegan. Því sé hægt að halda því fram að þessi nýja menning sé ekki búin til af innihaldi heldur af ferlinu sjálfu og sé menning samskipta, *samskiptanna vegna*.⁴⁵

Samfélagsvefir geta gefið upplýsingar um nettækni og félagsleg áhrif hennar. Vala, 25 ára, segir stöðuuppfærslumöguleika á Facebook falla undir samskipti sem geta verið ómerkileg: „Mikið af þessum upplýsingum eru rosalega gagnslausar, eins og ég myndi t.d. skrifa að ég væri að fá mér kaffi og búast svo við því að fólk myndi skrifa athugasemdir við það,“ segir hún. Þetta gæti því rímað við kenningar Castells að fólk eigi í samskiptum, bara til þess að eiga í samskiptum. Annar notandi telur að vissulega færi stöðuuppfærslurnar fólk að einhverju leyti nær hvert öðru en að: „... sumir ofnota þetta og eru stöðugt að setja inn gagnslausar fréttir af sjálfum sér en oftast er fólk bara að setja inn einhverjar hnyttnar og fyndnar setningar; en það færir mann nær fólki að mínu mati,“ segir Kristín 30 ára.

---

⁴⁵ Castells, Manuel: *The Network Society: A Cross Cultural Perspective*. Bls 40.

3. Niðurstöður

3.1. Heimsþorpið Facebook

Notendur Facebook sem fengnir voru til að tjá sig um Facebook í eigindlegum viðtölum voru allir sammála um að þeir notuðust aðallega við samfélagsvefinn til þess að viðhalda samböndum sem hófust í raunheimum. Páll, 24 ára, gaf upp nokkuð góða lýsingu á vinalista sínum: „Það er blanda af öllu þarna. Hjá mér er allt frá bestu vinum, kærustu, foreldrum, upp í jafnvel einhvern sem ég svaf hjá eina nótt og fann mig á Facebook og bætti mér við sem vini, manneskja sem hafði aldrei talað við mig nema þessar kannski fimm mínútur á barnum og bless eftir á,“ segir hann. Allt eru þetta þó einstaklingar sem Páll hafði hitt í raunheimum. Annar notandi, Daði 21 árs, talaði um ákveðin atriði varðandi vinalista sinn á Facebook: „Maður hefur alveg samþykkt vini af skyldurækni, ég er í hóp á Facebook sem heitir *Ég á mömmu á Facebook*- það er mjög fyndinn hópur, því að þetta er orðið samfélagsvandamál, mömmur eru farnar að koma þarna inn og vilja skoða allt ... Ég hef nú sagt við hana, „þú þarft ekki að kommenta hjá mér, ég er hérna.“ Mér finnst frekar furðulegt, ef þú ert að kommenta hjá einhverjum sem t.d. býr með þér, þá ertu ekki að koma skilaboðunum áleiðis, þá ertu bara að auglýsa samskipti fyrir framan aðra,““ segir Daði. Þarna er um að ræða samskipti mjög nánna einstaklinga í raunheimum sem hafa færst yfir í netheima, eingöngu fyrir tilstilli Facebook.

Facebook nýtir sér forvitni notenda með því að tæla þá til að komast að meiru um vini sína í gegnum margvíslega kosti á prófilsíðunni. Það að kynna sjálfan sig fyrir öðru fólki í félagslegum aðstæðum er aðaleiginleiki Facebook. Notendur tjá sig í gegnum síður sem þeir útbúa sjálfir og deila svo með tengslaneti sínu. Einstaklingar geta tjáð sig með því að sýna fram á ímynd sína sem persónulegt form sjálfstjáningar en þó er útlit síðna oftast bundið ákveðnu formi svo ekki er hægt að persónugera síðurnar.⁴⁶

---

⁴⁶ Hart et. al: „Exploring the Facebook Experience: A New Approach to Usability“. Bls 471-474.

Kanadíski félagsfræðingurinn Marshall McLuhan setti fram kenningar um *Heimsporpið*, um að tækni skapaði sameiginlegt þorp boðskipta óháð landfræðilegri staðsetningu. Hann hélt því fram að öll ný tækni væri framlenging á eiginleikum mannsins og að hún myndi sjálfkrafa breyta umhverfi hans til muna. Hann sagði að mismunandi tækni væri framlenging á skilningarvitunum, t.a.m. legðu kvikmyndir áherslu á eitt skynfæri, sjónina, en í framtíðinni sá McLuhan það fyrir sér að skilningarviti myndu mynda heilt taugakerfi sem myndu sameinast í heimsporpi miðlanna.⁴⁷ McLuhan tók þá ekki með í reikninginn bilið á milli ríkra og fátækra, netvæðra og ónetvæðra samfélaga, í heimsporpinu sjálfu. Það eiga ekki allir í heiminum í samskiptum á Netinu. Það sem er áhugavert við kenningu hans er hugmyndin um að rafræn tækni umbreyti því *hvernig* við högum okkar daglega lífi og *hvernig* við eigum í samskiptum við annað fólk.

Kenning McLuhans hefur verið túlkuð og skoðuð út frá Netinu en sé hún borin saman við Facebook á hún vel við þar sem tengslanetið telur nú yfir 200 milljónir manna allstaðar að úr heiminum. McLuhan sagði að með nýrri miðlunartækni séu hlutir ekki lengur á einum stað og á einum tíma heldur fellur heimurinn saman og verður að einum stað. Þessi hugleiðing var forspá Netsins því að McLuhan taldi að: „rafvæddir fjölmiðlar myndu eyða tilfinningu mannsins fyrir tíma og rúmi og skapa umhverfi þar sem öll skynsvið mannsins eru jafnvirk, rétt eins og þau voru fyrir daga prentsins”.⁴⁸

Facebook er tengslaforrit sem færir fólki fréttir af öðru fólki. Skynjun manna á heiminum hefur breyst með tilkomu tækninnar og með samfélagsvefjum er notendum gefinn kostur á því að fylgjast með lífi annarra manna. Birna 21 árs segir að auðvelt sé að verða háður því að skrá sig inn mjög reglulega: „Ég var mikið á Facebook þegar það byrjaði, en þetta eru persónunjósnið, svo að ég meikaði þetta ekki. En svo venst þetta, ég kík á þetta einu sinni til tvisvar á dag, lágmark. Og ef ekki fer ég að hugsa, hvað ætli sé að gerast?,” segir hún. Skynjunin er ekki einungis breytt heldur virðist heimurinn falla saman í heimsporpinu Facebook eins og annar notandi

---

⁴⁷ Burnett, Robert og David Marshall: *Web theory*. Routledge. London, 2003. Bls 18-19.

⁴⁸ *Miðill – áhrif – merking/Marshall McLuhan*. Bls 28 -32.

orðaði það: „Maður er einhver staðar úti í heimi og svo kemur að kveðjustund, þá fær maður það á tilfinninguna að maður sé að kveðja fólk fyrir lífstíð en svo verður fólk aftur vinir í gegnum Facebook og allt í einu er maður farinn að vita hluti um fólkið áður en að mamma þeirra fær að vita þá,“ segir Heimir 26 ára.

Rannsóknir á áhrifum Netsins á félagslegan höfuðstól hafa margar gert ráð fyrir því að því meiri tíma sem fólk eyði á Netinu því minni tíma eyði það í félagslegar athafnir og með því minnki hæfnin til þess að byggja og viðhalda félagsleg bönd. Hins vegar er Netið í stöðugri þróun og aukin notkun samskiptamiðla hefur afsannað þessar spár; því að vinsælar samfélagssíður eins og Facebook og Myspace⁴⁹ eru gerðar til þess að byggja upp félagslegan höfuðstól manna.⁵⁰ Á upphafssíðu Facebook standa þessi skilaboð „Facebook hjálpar þér að tengjast við fólkið í lífi þínu.“⁵¹ Forritið er hannað til þess að tengja fólk saman til þess að það geti átt í samskiptum. Tölvunotkun inni á samfélagssíðum tekur í raun ekki tíma frá raunheiminum sem annars gæti verið eytt í félagslegar athafnir, því að síðurnar eru í eðli sínu félagslegar og auka á félagslegan höfuðstól manna við fólk hvort sem er í raunheiminum eða netheiminum.

Á hverjum degi eru milljónir manna að tengjast mismunandi félagslegum tengslanetum til að hitta og eiga í samskiptum við aðra notendur og er það einmitt aðalástæða þess að fólk tekur þátt í samskiptum með tölvuboðskiptum. Með auknum háþrúðum boðskiptalegum svæðum, eins og samfélagsvefjum, getur fólk gefið ákveðna mynd af sjálfu sér, en tjáningin er bundin tæknilegri lögmálum en þeim sem fara fram augliti til auglitis.⁵² Saga 20. aldarinnar sýnir að hefðbundnar samfélagslegar einingar eins og fjölskyldan, nágrannar og vinnufélagar hafa veikst í raunheiminum á meðan að á Netinu hafa önnur samfélög

---

⁴⁹ MySpace er netsamfélag þar sem skráðir notendur mynda tengslanet gegnum vinahópa, persónulýsingar, blogg, myndir, tónlist og myndbönd.

⁵⁰ Aubrey et. al: „Are Facebook Friends Like Face-to-Face Friends: Investigating Relations Between the Use of Social Networking Websites and Social Capital“. 33 síður. Fyrirlestur sem fluttur var á árlegum fundi International Communication samtakanna í TBA, Montreal, Quebec, Canada, 21. maí 2008.

⁵¹ www.facebook.com

⁵² Bellur et. al: „Misery doesn't love company: an exploration of emotinal bandwidth on online social networks“. Efnið verður kynnt á ráðstefnunni Communication and Technology Division of the International Communication Association (ICA) í Montreal, Kanada 2009.

stækkað og breiðst yfir stærra landfræðilegt svæði. Sýndarsamfélög⁵³ hafa aukið á samfélagsmyndanir þar sem fólk kemur saman og er ekki bundið tíma og rúmi eða öðrum efnislegum eða líkamlegum aðstæðum. Hvert samfélag inniheldur sína eigin byggingu og virkni, félagslegt skipulag, tungumál og ákveðna hætti samskipta. Oftar en ekki eru samfélög á Netinu byggð upp í kringum áhugasvið manna.⁵⁴ Tæknin leyfir mönnum að stjórna og viðhalda félagslegum samböndum mun greiðar en nokkru sinni fyrr. Aðaltakmark Facebook er að færa fólk nær hvert öðru, að búa til tækifæri fyrir fólk til að mynda tengls og viðhalda samskiptum við aðra. Samskiptin hafa stóraukist, fólk á jafnvel mun meira í félagslegum samskiptum inni á Facebook þegar það er t.a.m. líkamlega staðsett annars staðar; í vinnunni eða skóla, en allir notendur sem rætt var við voru sammála um þetta atriði.

3.3. Ímyndarsköpun og kenningar Erving Goffman

Ímyndin er mikilvægur þáttur í hugmyndafræðinni á bak við sjálfið. Hugmyndin um sjálfið er heild hugsana og tilfinninga manneskjunnar í skírskotuninni um manneskjuna sem hlut/viðfang⁵⁵ og er ímyndin hluti af sjálfínu sem aðrir þekkja og öfugt, þ.e. sú ímynd sem aðrir þekkja er hluti af sjálfínu. Í samskiptum sem eiga sér stað augliti til auglitis á ímyndarsköpunin sér stað við mjög sérstakar þvingaðar aðstæður. Líkamleg návist í félagslegum aðstæðum kemur í veg fyrir að fólk setji fram ímynd sem er mótsagnakennd við líkamlegt yfirbragð (t.d. kyn, kynþátt og útlit) og sameiginlega þekkingu á félagslegum bakgrunni og uppgefnum eiginleikum. Þar er erfitt fyrir einstaklinga að *þykjast* vera eitthvað annað en þeir eru. Ímyndarsköpun við þess konar aðstæðum inniheldur mestmegnis aðra hlutlæga þætti eins og t.d. framkomu, tungumál, mannasiði og annað sem hefur ákveðin mótandi áhrif á hughrif annarra.⁵⁶

Í aðstæðum þar sem samskipti augliti til augliti fara fram þar sem fólk þekkt ekki, t.d. á börum, þá leitast fólk við að fela bakgrunn sinn og

---

⁵³ (e. virtual communities)

⁵⁴ van Dijk, Jan: *The network society. Social Aspects of New Media*. Bls 16.

⁵⁵ (e. object)

⁵⁶ Zhao, Shanyang et. al. „Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships“. *Computers in Human Behavior*. (24. árg. 5. tbl.) September 2008. Bls 1816-1836.

persónuleika til þess að búa til nýja ímynd, en slík ímynd getur þó ekki farið yfir líkamleg mörk og verður að taka mið af þeim leiðum sem til eru í samfélaginu til að sannreyna þær upplýsingar sem viðkomandi gefur. Umhverfi Facebook svipar til raunheima því að ímyndunarsköpun þar fellur oft að huglægrri ímynd sem er bundin ákveðnum atriðum eins og nafni, kyni, kynþætti og þjóðerni. Flestar rannsóknir sem gerðar hafa verið á ímyndarsköpun á Netinu hafa skoðað svæði þar sem einstaklingar koma ekki fram undir nafni, en þetta gildir ekki um Facebook. Með slíkum rannsóknum hefur verið komist að því að nafnlausir einstaklingar eru líklegir til þess að taka þátt í hlutverkaleikjum og óvenjulegri hegðun á Netinu.

Í nýlegri rannsóknum hefur ímyndarsköpun verið skoðuð þar sem einstaklingurinn er ekki í jafn ónafngreindu umhverfi og á stefnumótasíðum á Netinu og á samfélagssíðum eins og Facebook.⁵⁷ En Netíð er ekki eingöngu nafnlaust því að fólk sem þekkist nú þegar í raunheimum hefur stóraukið samskipti sín á Netinu. Þær upplýsingar sem eru mikilvægastar til þess að bera kennsl á einstaklinga eru nafn, útlit, staðsetning og stofnanaleg tengsl. Ímyndunarsköpunin hverfur þó aldrei, hún getur átt sér stað þó svo að manneskjan sé fullkomlega þekktanleg á Netinu. Að setja upp grímur í samskiptum við aðra getur bæði átt sér stað í raunheimum og á Netinu. Þar getur einstaklingur þó tjáð sig án þess að vera bundinn við líkamleika sinn, hann er ekki dæmdur fyrir fram af öðrum þó svo að hann stami, sé illa til hafður, illa lyktandi o.s.fv. á þeim tíma sem hann tjáir sig.⁵⁸

Á síðum eins og á samfélagsvefnum Facebook geta einstaklingar hengt við sig ákveðna hluti eins og hópa eða áhugamál, notandinn getur með því skapað sér ákveðna huglæga ímynd gagnvart öðrum sem getur verið frábrugðin þeirri sem þekkist úr raunheimum. Ímyndarsköpun á Netinu gerir fólki kleift að sviðsetja sig í almennu rými og búa til mynd af sér. Á Facebook er fólk skráð á sínu raunverulega nafni og þar sem vinir á tengslanetinu er oftast fólk sem hefur hist augliti til auglitis, þá gerir það notendum erfiðara um vik að vera mjög

---

⁵⁷ Zhao, Shanyang et. al. „Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships“. Bls 1816-1836.

⁵⁸ Zhao, Shanyang et. al. „Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships“. Bls 1816-1836.

ónákvæmt um sína persónulega hagi. Hins vegar geta notendur Facebook lagt áherslu á eða ýkt hluta sjálfs síns, persónuleika, vitsmuni og útlitsleg einkenni sín með því t.d. að velja ákveðnar myndir til að sýna öðrum. Það er nákvæmlega sama og á sér stað í raunheiminum þar sem fólk klæðir sig eða hegðar sér á ákveðinn hátt til þess að hafa áhrif á aðra. Fræðimenn hafa þó haldið því fram að persónuleg vefsíða gefi ekki eins góða heimild af viðkomandi einstakling eins og vefsíða sem er útbúin af þriðja aðila t.d. stofnun. Þeir telja einnig að ef einstaklingur setur sjálfur mynd af sér inn á Netið sé það ekki jafn góð heimild um raunverulegt útlit af honum heldur en ef fréttaljósmyndari tæki sömu mynd.⁵⁹

Stærsta hlutverk Facebook er að hjálpa notandanum við að tengjast þeim sem þeir þekkja nú þegar. Íris, 28 ára, segir það vera erfitt að brjóta vegg þeirrar ímyndar sem fólk hefur í huga annarra en með tilkomu Facebook opnast einmitt ákveðnir vegir til sjálfstjáníningar: „Það er hægt að nýta þetta tækifæri að vera á Facebook til þess að koma með nýjan sjónarhól á sjálfan sig af því að maður verður svo fastmótaður í daglegum samskiptum. Einstaklingar, t.d. gamlir vinir úr menntaskóla, eru búnir að skapa sér ákveðna ímynd af manni sem er rosalega erfitt að breyta. En fólk getur leyft sér aðra hluti á Facebook, maður þorir ekki að segja ýmsa hluti augliti til auglitis,“ segir hún.

Facebook býður upp á alls konar stillingar t.d. getur notandinn sjálfur ákveðið hverjir sjá hvað og hversu mikið af upplýsingum hann setur inn. Til þess notar hann friðhelgisstillingarnar. Hann getur falið einhverja þætti síðu sinnar fyrir ákveðnu fólki eða útilokað ákveðna einstaklinga.⁶⁰ Þessi tegund friðhelgisstillinga gerir notandanum kleift að sýna ákveðnu fólki ákveðna hluti, líkt og fólk gerir í raunheiminum. Á Facebook þekkist hver notandi oftast af raunverulegu nafni sínu og því skýrir það að einhverju leyti af hverju fólk notar vefinn ekki sem vettvang til að haga sér undarlega eða þykjast vera eitthvað annað en þeir eru í raun og veru. Ímynd er hins vegar það sem við sannfærum aðra um að við séum og því ætti ekki að skipta máli hvort það

---

⁵⁹ Walther, Joseph B. et. al: „Self-Generated Versus Other-Generated Statements and Impressions in Computer-Mediated Communication: A Test of Warranting Theory Using Facebook“. *Communication Research*. (36. árg 2. tbl.) April 2009. Bls 229-253.

⁶⁰ Zhao, Shanyang et. al. „Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships“. Bls 1816-1836.

gerist í raunheimum eða á Netinu. Facebook er ímyndarsköpunarsíða fyrir fjölda mismunandi áhorfendur. Notendur geta með friðhelgisstillingunum stjórnað því hverju þeir deila með tengslanetinu sínu, skipt því upp í hópa og með því sýnt *mismunandi* hópum *mismunandi* ímyndir af sjálfum sér.

Kanadíska félagsfræðingurinn Erving Goffman setti fram kenningar um sjálfið í sínum skrifum en það birtist í bókinni *The presentation of Self in Everyday Life* frá árinu 1959 þar sem aðaláherslan er lögð á hvernig einstaklingurinn hefur áhrif á aðra menn í gegnum samskipti, þar sem hann er greindur í félagslegum aðstæðum. Goffman setur fram myndlíkinguna um að félagslegt líf sé leiksvið, dramatúrgía hversdagslegrar tilveru.⁶¹

Hann líkir lífinu við fram- og baksvið í daglegu lífi, en það sem gerist á sviðinu sjálfu kallar á frammistöðu sjálfsins. Dæmi af slíkri myndlíkingu væri að framsvið kennara væri kennslustofan en þegar hann færi á kennarastofuna (baksviðið) gæti hann slakað á. Hann segir sjálfið vera það sem er leikið og sýnt öðrum. Þetta sjálf er búið til af viðkomandi og flutt fyrir framan aðra.³¹ Þetta dæmi getur einnig átt við Facebook, eða veruleika notenda þar inni, eins og Birna 21 árs lýsir: „Ég hafna hiklaust fólki sem vinum, ég vil ekkert hafa kennara sem eru að kenna með mér í skóla sem vini mína- þeim kemur bara ekkert við hvað ég geri um helgar, þó svo að þeir þekki andlitið á mér þá þekkjja þeir mig ekkert. Ég er með friðhelgisstillingarnar stilltar því að ég vil ekkert að allir viti allt- það kemur þeim ekki við.“ Þarna gæti Facebook-síðan talist sem baksvið notandans sem vill viðhalda ímynd sinni í vinnunni, sem kýs að halda framsviðinu og baksviðinu aðskildum. Þarna gildir það sama um netheima og raunheima, bæði eru þetta leiksvið einstaklinga í raunverulegu umhverfi.

Almennt voru viðmælendurnir sammála um að erfitt væri að koma öðruvísi fram í raunheimum en á tengslanetinu Facebook í ákveðnum aðstæðum. Heimur, 26 ára, sagði: „Þegar þú færð vinaboð er dónalegt að samþykkja það ekki, þér er í raun og veru stillt upp við vegg, ef ég samþykki ekki fólk, þá er ég búinn að vera dónalegur. Svo samþykki ég og verð bara að sætta mig við það að hafa manneskju inni sem ég þekki kannski lítið og

---

⁶¹ Scannell, Paddy: *Media and communication*. Sage. London, 2007. Bls 147.

finnst óþægilegt að vita eitthvað um mig,“ segir hann. Þetta er dæmi um einstakling sem á erfitt með að segja „nei“ við fólk almennt og því eru gildi hans ekki öðruvísi á Facebook en í raunheiminum.

Á almenningsstöðum, þar sem fólk er viðstatt, getur hegðun einstaklinga afmarkað viðbrögð annara og grundvallast það af gagnkvæmri vitund fólks um að vera í návist annarra.⁶² Goffman hefur í skrifum sínum lagt áherslu á félagsfræði sjálfsins, hvernig einstaklingurinn sér hlutina og hvernig hann upplifir þá.⁶³ Staðsetningin og aðstæður þar sem fólk á í samskiptum skiptir mjög miklu máli fyrir samskiptin að mati Goffmans. Hann telur að hinn félagslegi leikari geti haft þá hæfileika að velja svið sitt og leikmuni og eins búninga fyrir hvern og einn áhorfendahóp. Aðaltakmark leikarans er að halda samræmi og að aðlaga sig mismunandi aðstæðum og er þessu einkum náð fram með því að eiga í samskiptum við aðra leikara. Þegar einstaklingur kemst í nærveru við aðra, reynir hann venjulega að krefjast ákveðinna upplýsinga um viðkomandi til þess að bæta við þær upplýsingar sem hann býr yfir nú þegar. Upplýsingar um einstaklinginn hjálpar fólki að skilgreina aðstæður og gerir því kleift að vita fyrir fram við hverju er hægt að búast.⁶⁴

Goffman hefur í huga að þegar viðurkennd skilgreining á aðstæðum hefur verið dregin í efa, geta leikararnir látið eins og ekkert hafi breyst ef þeim finnst sú aðferð þjóna sínum eigin hagsmunum. Dæmi um þetta væri þegar dama mætir til háttsetts kvöldverðar, dettur og allir gestirnir þykjast ekki hafa séð atvikið en hjálpa henni án þess að sýna ein einustu svipbrigði. Goffman fullyrðir að slík gerð af tilgerð, gerist á hvaða stigi félagslegra samsetninga, í hvaða stétt manna sem er.⁶⁵ Einn notandi lýsti einmitt svipuðum aðstæðum á Facebook: „Það bætti mér við hommi á Facebook sem reyndi við mig á djamminu fyrir 5 árum, síðan sendi hann mér skilaboð í tölvupósti þarna inni en ég hunsaði það bara og neitaði vinabeiðni hans,“ sagði Páll 24 ára. Þetta er það sem Goffman talar um, aðstæður þar sem

---

⁶² Scannell, Paddy: *Media and communication*. Bls 149.

⁶³ Scannell, Paddy: *Media and communication*. Bls 150-151.

⁶⁴ Goffman, Erving: *The presentation of self in everyday life*. Penguin Books. England, 1959. Bls 13-28.

⁶⁵ Goffman, Erving: *The presentation of self in everyday life*. Bls 13-28.

einhver þykist ekki vita af viðkomandi og bregst ekki við tjáningu sem beinist að sér, hvort sem hún á sér stað í net- eða raunheimum. Þetta á við hegðun fólks á Facebook, hún hefur lítið breyst frá því sem er í raunheimum þó svo að formgerð samskiptanna hafi gert það.

3.4. Félagsmótun og Facebook

Internetið er stórt safn allra þeirra boðskiptaleiða sem hafa verið fundnar upp í sögunni. Internetið getur gefið ótakmarkað magn af upplýsingum til fjöldans (svipar til sjónvarpsins) en það getur einnig verið persónulegur vettvangur fyrir samtöl á milli einstaklinga (svipar til talsímans).⁶⁶ Fólk getur meira að segja horft hvert á annað í gegnum myndavél á rauntíma (svipar til augliti til auglitis samskipta). Einn aðaltilgangur samfélagssíðna er að viðhalda núverandi⁶⁷ félagslegum samböndum. Í vissum tilfellum styrkjast ýmis sambönd meira, t.d. veik bönd, vegna tilkomu slíkra síðna því að inni á síðunum er líka hægt að komast að ýmsu *án þess að spyrja*.⁴²

Þeir notendur Facebook sem rætt var við voru almennt sammála um að með því að taka þátt í þessu samfélagsneti, væri mjög auðvelt að fylgjast með og nálgast upplýsingar án þess að spyrja. Heimir, 26 ára, sagði: „Mér finnst þetta mjög þægilegt, sérstaklega ef maður er að tala við kunningja, erlenda vini og fólk sem maður er ekki með á msn spjallforritinu, maður getur tjekkað á sínum nánustu- er einhver í vinnunni? Þá þarf maður ekki að hringja allan hringinn til að vita hvað fólk er að gera, fólk sem ég er ekki duglegur að tala við t.d. ættingja,“ segir hann. Áður fyrr voru viðurkenndir samskiptamiðlar hvers tíma fyrir sig notaðir, eins og Páll, 24 ára kom inn á: „Í grunninn finnst mér Facebook, þó að maður sé þarna endalaust, vera tilgangslausasta apparat í heimi, þú gætir frekar tekið upp símann og hringt í vini þína, en þetta er samt einhvern vegin voðalega þægilegt. Í staðinn fyrir að hringja í mömmu og spyrja jæja mamma hvað er að fréttu, þá get ég kannski séð á Facebook: „Mamma var að fara í bað,“ eða: „Mamma var að

---

⁶⁶ Ross, Craig et. al: „Personality and motivations associated with Facebook use“. *Computers in Human Behavior*. (25. árg. 2. tbl.) Mars 2009. Bls 578-586.

⁶⁷ (e. pre-existing).

heimsækja barnabörnin“. En hvað gerði maður áður en gsm varð til? Þá notaði maður heimasímann. Hvað gerði maður áður en msn varð til? Þá hringdi maður bara í fólk,“ segir Páll.

Fræðimenn hafa spáð því að í framtíðinni muni fólk ekki hugsa um hvernig það á í samskiptum. Sem dæmi mætti taka að fáir einstaklingar hika við að taka upp símann og hringja í fjölskyldumeðlim því að síminn er viðurkennt boðskiptatæki í samskiptum manna í dag og hefur verið lengi. Hins vegar eru þeir sem eldri eru hikandi ef þeir ætla að senda textaskilaboð í farsíma því að það er mun nýrri miðill.⁶⁸ Fræðimenn hafa bent á það að þegar fólk á í samskiptum með nýrri tækni þá einbeiti fólk sér frekar að því *hvernig* fólk á í samskiptum en ekki að *innihaldi* sjálfra boðskiptanna. Því væri hægt að líta til kenninga Marshalls McLuhans því að hann taldi að miðillinn væri í sjálfu sér merkingin og að innihaldið gegndi veigalitlu hlutverki í því samhengi.⁶⁹ McLuhan taldi að mikilvægustu skilaboð fjölmiðlanna væru þeir sjálfir og áhrif þeirra á skynjun mannsins og umhverfi. Hann lagði einnig ríka áherslu á að skoða miðlana í samhengi við það hvernig áhrif þeir hefðu á líf manna og skynjun en hélt því jafnframt fram að inntak allra miðla fælist í notendum þeirra.⁷⁰ Þar sem Facebook er í raun framlenging á samskiptum úr raunheiminum þá á þessi kenning McLuhan svo sannarlega vel við heimsþorpið sem þar hefur myndast.

Því er stundum haldið fram að jafnvel þó að það sé stofnað sé til sambanda á Netinu þá séu slík sambönd oftast frekar yfirborðskennd og ómerkileg.⁷¹ Notendurnir sem rætt var við voru ekki á einu máli um þetta en Íris 28 ára sagði: „Við erum rosalega amerísk orðin, en Íslendingar þeir taka alltaf svona æði í einhverju, maður tók eftir því að bara á mánuði, voru bara allir Íslendingar, allir sem ég þekki komnir á Facebook, svo fær fólk leið á þessu og fer í eitthvað næsta,“ segir hún. Páll 24 ára tók undir þetta og sagði: „Þetta er bóla, þetta á eftir að springa eins og Myspace sprakk, Róm féll. Þetta mun allt detta niður einn daginn, en jújú þetta er gaman á meðan þetta

⁶⁸ Ross, Craig et. al: „Personality and motivations associated with Facebook use“. Bls 578-586 .

⁶⁹ *Miðill – áhrif – merking/Marshall McLuhan*. Bls 19.

⁷⁰ *Miðill – áhrif – merking/Marshall McLuhan*. Bls 11-12.

⁷¹ Zhao, Shanyang: „The Internet and the Transformation of the Reality of Everyday Life: Toward a New Analytic Stance in Sociology“. Bls 458- 474.

endist, ég vona bara að það verði ekkert meiriháttar vandamál út frá þessu.”

Hins vegar hefur því einnig verið haldið fram að Netið sé óviðjafnanleg tækni sem geri fólki kleift að eiga í samskiptum við hvert annað óháð tíma og rúmi.⁴⁷ Heimir 26 ára talaði um að tæknin væri og yrði að veruleika manna um ókomna tíð: „Þetta er fíkn sem margir eru haldnir, sérstaklega í atvinnulífinu. Þegar fólk er alltaf með hugann við Facebook gæti verið að mörg fyrirtæki tapi á þessu, þekki það mjög sjálfur að vinna við tölvu og að vera með Netið. En kannski er þetta jákvætt að mörgu leyti líka, ég vorkenni þeim sem eru að alast upp núna og verða háðir þessu strax sem krakkar, þá er enginn séns að losna við þörfina ef þú ert vanur þessu frá upphafi.” Daði 21 árs tók undir þetta sjónarmið og bætti við: „Ég held að þetta sé ekki bóla, fólk á eftir að koma til með að *vera til* á Netinu, sama hvort það er á Facebook eða einhver staðar annars staðar,“ segir hann.

Internetið býr til leið fyrir fólk til að eiga í samskiptum í gegnum nýja miðlun en í dag eru fleiri og fleiri staðir í fjarlægð tengdir í gegnum Netið tafarlaust. Tungumálið gerir fólki sem notar netmiðla kleift að lifa í samfélagi þar sem hægt er að skiptast á hugmyndum og deila upplifunum. Rafrænt textaspjall Netsins sem blandar saman skrift og tali er nýtt form mannlegra samskipta. Þar koma saman fjarlægir einstaklingar til þess að eiga í samskiptum hver við annan t.d. á Facebook-spjallinu. Einnig er hægt að skilgreina rafræn textaskilaboð á stærri grundvelli t.d. sem tölvupóst, póstlista og spjallborð.⁷²

Netið hefur áhrif á aðstæður félagslegra samskipta fólks og endurskapað raunveruleika þess. Með því hafa gagnvirk samskipti orðið til á milli fólks á Netinu sem hafa haft áhrif á félagsmótun manna. Samskipti á Netinu hafa ekki einungis búið til nýtt félagslegt svið heldur breytt því hvernig fólk á í samskiptum á núverandi sviðum tilverunnar. Í dag eru á hverju félagslegu sviði tilverunnar margs konar mátar sem einstaklingar geta valið sér til þess að eiga í samskiptum við aðra.⁷³ Í heimi vestrænna

---

⁷² Zhao, Shanyang: „The Internet and the Transformation of the Reality of Everyday Life: Toward a New Analytic Stance in Sociology“. Bls 458- 474.

⁷³ Zhao, Shanyang: „The Internet and the Transformation of the Reality of Everyday Life: Toward a New Analytic Stance in Sociology“. Bls 458- 474.

samtímamanna, geta einstaklingar s.s. átt í samskiptum við hver við annan með samskiptum augliti til auglitis, í gegnum síma, tölvupóst, hljóðkerfi eða vefsíma og svo mætti lengi telja. Greinilegt er að það sem gerir hvert svið ólíkt öðru er ekki bara sú aðferð sem notuð er við samskiptin heldur er hægt að velja úr mörgum kostum ýmissa samskiptaaðferða. Í raunheiminum vega þó samskipti augliti til auglitis mest. Í netheiminum eru samskiptin bundin tölvunotkun. Netið hefur breytt tilverunni sem við lifum í, sérstaklega hvernig við *tengjumst* öðrum.

Facebook-notendurnir sem rætt var við minntust allir á það hversu hratt hlutirnir fréttast inni á tengslanetinu og að því auki miðillinn á skilvirkni upplýsinga sem hefðu frést með öðru móti fyrir tilkomu Netsins. „Þegar einn vinur minn og kærasta hans til margra ára hættu saman frétti ég það fyrst á Facebook. Það sem kom í áramótaskaupinu er í rauninni alveg lýsandi, þú fréttir hlutina stundum fyrst þarna inni þó að þú teljir þig mjög náinn viðkomandi,“ segir Daði 21 árs. Tæknin hefur umbylt skynjun fólks og upplýsingamiðlunin er mun hraðari eins og annar notandi kom inn á: „Ég frétti að kunningi minn í Bandaríkjunum hefði framið sjálfsmorð á Facebook, nær samdægurs eða nokkrum klukkutímum eftir að hann gerði það. En fólkið sem bjó í næsta húsi við hann vissi ekki af þessu þegar ég hafði samband við þau út,“ segir Heimir 26 ára.

Í þessu nýja umhverfi eru samskipti augliti til auglitis aðeins einn af mörgum tengslamöguleikum sem einstaklingar geta valið úr til þess að tengjast félagslega. Í samfélagi líkamlegrar návistar er munurinn á að vera einn og með öðrum mjög einfaldur, að vera einn merkir að vera með sjálfum sér og að vera með öðrum þýðir að vera í návist annarra manna. Í dag er þessi munur ekki eins augljós, maður getur verið líkamlega einn en í rauntíma í sambandi við fullt af fólki á Netinu t.d. á Facebook.⁷⁴

---

⁷⁴ Zhao, Shanyang: „The Internet and the Transformation of the Reality of Everyday Life: Toward a New Analytic Stance in Sociology“. Bls 458- 474.

4. Umræða

Ísland er á topp 10 lista yfir netvæddustu þjóðir heims með yfir 45% þjóðarinnar skráð á Facebook. Með hliðsjón af viðmælendum, íslenskum notendum Facebook, hefur það komið í ljós að samfélagssíðan hefur aukið á samskipti fólks, veik bönd sem og nán vana- og fjölskyldutengsl. Allir viðmælendurnir voru sammála um það að þeir notuðust við samskiptavefinn til þess að viðhalda samböndum sem hófust í raunheimum og að samskiptin væru nokkuð lík því sem almennt gerist í raunheimasamskiptum. Það að kynna sig fyrir öðrum félagslega er aðaltilgangur Facebook, því geta notendur brotið upp ímynd sína sem aðrir hafa fyrir fram gert sér, því að notandinn er sinn eigin ritstjóri í einu og öllu nema þegar kemur að því að aðrir setji inn myndir af honum eða skrifa á vegginn hans. Einnig gera friðhelgisstillingarnar notendum það kleift að stjórna því hverjir sjá hvað, hvaða ímynd er sköpuð fyrir hvern hóp af fólki, ekki ólíkt þeirri ímyndunarsköpun sem á sér stað í raunheimum.

Fræðimenn hafa bent á það að með þessari nýju leið samskipta geti einstaklingar sjálfir mótað eigin ímynd, tjáð sig um heiminn og skipts á upplýsingum. Castells nefndi að ólíkir menningarheimar mætist á Netinu og að nettengt fólk um heim allan eigi þennan nýja veruleika sameiginlegan sem markast ekki af innihaldi sínu, heldur menningu samskipta, *samskiptanna vegna*. McLuhan nefnir í kenningum sínum og að miðillinn sé merkingin óháð innihaldi og miðillinn sjálfur hafi mest um það að segja hver áhrifin verða á veruleika fólks. Van Dijk talaði hins vegar um það að svæði netsins sé *hvergi* staðurinn þar sem munurinn á einkarými og opinberu rými verði sífellt óskýrari. Samskipti á Netinu hafa ekki einungis búið til nýtt félagslegt svið heldur breytt því hvernig fólk á í samskiptum á núverandi sviðum tilverunnar. Í nýju umhverfi geta einstaklingar valið úr mismunandi boðskiptaformum til þess að tengjast öðrum félagslega og er munurinn á að vera einn eða með öðrum ekki skýr þegar fólk tengist á *hvergi* staðnum Facebook. Notendur geta valið að sýna ákveðna mynd af sjálfum sér, sett inn myndir á síður sínar, hengir við sig ákveðin áhugamál og gengið í pólitíska

hópa. Ímyndarsköpunin er bæði líkamleg og huglæg, með myndrænni framsetningu notendanna á sínu eigin sjálfi, líkt og fólk gerir gjarnan á forsviði raunheima, sviði sem Erving Goffman kallar leikhús lífsins. Facebook færir fólk frekar saman, sú tækni er einfaldlega hönnuð til þess, því ýtir þetta svæði heimsþorps Internetsins alls undir félagsleg samskipti manna. Svæðið er ekki eingöngu tæknileg framlenging á manninum heldur *býr það til og viðheldur* félagslegum böndum á mun hraðvirkari máta. Facebook hefur klárlega búið til nýtt svið samskipta fyrir Íslendinga og því endurskapað raunveruleika þeirra. Áhugavert verður að skoða hversu mikil áhrif samfélagsmiðlar munu hafa á félagsmótun komandi kynslóða.

Rannsóknin mun vera ein sú fyrsta sem lítur að áhrifum Facebook á líf nokkurra Íslendinga en ekki er hægt að alhæfa eða fullyrða út frá henni því að eingöngu var rætt við átta notendur Facebook. Upplýsingarnar sem hér koma fram er hægt að nýta til að þróa gagnaöflun sem gæti leitt til ýtarlegri yfirsýnar á upplifun Íslendinga á samfélagsnetinu, sem gæti leitt til frekari túlkunar og fullyrðinga varðandi efnið. Með því að taka eigindleg viðtöl við unga notendur Facebook á Íslandi beitir höfundur takmarkaðri aðferð til þess að fá ákveðna innsýn í hversu mikið formgerð tengslanetsins hefur áhrif á líf fólks í dag. Svör þeirra benda til þess að innihald samskiptanna sé ekki efnislega breytt heldur sé formið skilvirkara, fyllra og ósýnilegra, samanber það að upplýsingar fást uppgefnar án þess að spyrja viðkomandi. Almenn yfirsýn á viðfangsefninu fæst með því að beita ýtarlegri rannsóknaraðferðum á stærra úrtak til þess að fá betur séð hvert hið almenna viðhorf einstaklinga er til þessa netfyrirbæris.

Heimildaskrá

- Aubrey et. al: „Are Facebook Friends Like Face-to-Face Friends: Investigating Relations Between the Use of Social Networking Websites and Social Capital“. Fyrirlestur sem fluttur var á árlegum fundi International Communication samtakanna í TBA, Montreal, Quebec, Kanada, 21. maí 2008.
- Bellur et. al: „Misery doesn't love company: An exploration of emotional bandwidth on online social networks“. Efnið verður kynnt á ráðstefnunni Communication and Technology Division of the International Communication Association (ICA) í Montreal, Kanada 2009.
- Burnett, Robert og David Marshall: *Web theory*. Routledge. London, 2003.
- Castells, Manuel: *The Internet Galaxy: Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford University Press. England, 2001
- Castells, Manuel: *The Network Society: A Cross Cultural Perspective*. Edward Elgar Publishers. Cheltenham, England, 2004.
- Dijk, Jan van: *The network society : social aspects of new media*. Sage. London, 1999.
- Dutta, Soumitra og Irene Mia: *The global information technology Report 2008-2009. Mobility in a networked world*.
<http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Information%20Technology%20Report/index.htm> (Skoðað 27. mars 2009).
- Facebook-vefsíðan, tölfræðihluti: <http://www.allfacebook.com/facebook-demographic-statistics/> (skoðað 1. apríl 2009).
- Tölfræði yfir notendafjölda Facebook. (skoðað í apríl 2009).
<http://www.facebook.com/press/info.php?statistics#/press/info.php?timeline>
og Tölfræði Facebook.
<http://www.facebook.com/press/info.php?statistics&nctrct=1239116985772>
(Skoðað 4. apríl 2009).
- Goffman, Erving: *The presentation of self in everyday life*. England, 1959.
- Hart et. al: „Exploring the Facebook Experience: A New Approach to Usability“. ACM International Conference Proceeding Series. Lund, Svíþjóð. Október 2008.
- Krivak, Thomas: „Facebook 101: Ten Things You Need to Know About Facebook“. *Information Today*. Medford. (25. árg. 3. tbl.) Mars 2008.
- Lange, Ryan og Cliff Lampe: „Feeding the Privacy Debate: An Examination of Facebook“. Rannsókn sem kynnt var á árlegum fundi International Communication Association, TBA, Montreal, Quebec, Kanada 22 maí 2008.
- Marshall McLuhan. *Miðill – áhrif – merking*. Ritstjóri: Þröstur Helgason. Reykjavík, 2005.

- Ross, Craig et. al: „Personality and motivations associated with Facebook use“. *Computers in Human Behavior*. (25. árg. 2. tbl.) Mars 2009.
- Scannell, Paddy: *Media and communication*. Sage. London, 2007.
- Stein, Charles et. al: „Capital, self-esteem, and use of online social network sites: A longitudinal analysis“. *Journal of Applied Developmental Psychology*. (29) 2008.
- Velvakandi veftímarit: <http://www.velvakandi.is/index.php/nyttaferskt/3-frettir/244-notkun-facebook-a-islandi> (skoðað 14. apríl 2009).
- Walther, Joseph B. et. al: „Self-Generated Versus Other-Generated Statements and Impressions in Computer-Mediated Communication: A Test of Warranting Theory Using Facebook“. *Communication Research*. (36. árg 2. tbl.) Apríl 2009.
- Zhao, Shanyang et. al: „Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships“. *Computers in Human Behavior* (24) 2008.
- Zhao, Shanyang: „The Internet and the Transformation of the Reality of Everyday Life: Toward a New Analytic Stance“. *Sociological Inquiry*. (46. árg. 4. tbl.) Nóvember 2006.

Viðauki

Spurningar fyrir eigindleg viðtöl notenda Facebook

Valdir einstaklingar (8) voru fengnir til þess að ræða ákveðið efni, þ.e. hvernig er að vera notandi Facebook. Frásagnirnar eru ekki bundnar við spurningarnar, heldur er þeim einungis ætlað að vera leiðbeinandi í átt að ákveðnu umræðuefni fyrir notendurna. Með þessu er hægt að skyggjast inn í heim þeirra, hugsanlega með nýju innsæi á samfélagsvefinn Facebook. Eigindleg viðtöl henta til að leita þekkingar um upplifun, reynslu og túlkun valinna einstaklinga á fyrirbærinu. Sjónarhorn notendanna getur oft verið almennt, þ.e. líklegt er að aðrir notendur hafi sömu athugasemdir varðandi ýmis atriði.

Spurningar

1. Hvenær byrjaðir þú á Facebook og hversu háður ertu því? Er freistandi að kíkja jafnvel oft á dag?
2. Hvað er það sem þú helst skoðar á Facebook?
3. Hvað er það sem þér finnst þægilegt, hvað er það sem þér finnst óþægilegt við Facebook?
4. Hversu mikið notar þú friðhelgisstillingar á þinni síðu? Finnst þér þær skipta máli? Hversu miklum upplýsingum deilir þú um þig á Facebook?
5. Hefurðu fundið fólk þarna inni sem þú hélst að þú myndir aldrei eiga samskipti við aftur?
6. Samþykkir þú vinaboð allra þeirra sem bæta þér við? Ef ekki, af hverju ekki?
7. Áttu vini þarna inni sem þú í raun kærir þig ekki um? Áttu foreldra, tengdforeldra eða gamlar frænkur sem vini?
8. Hefur þú orðið vitni að slæmri hegðun inni á Facebook?

9. Hvað finnst þér um það að fólk getur hlaðið ótakmörkuðu magni af myndum og merkt þig á þeim?

10. Hvernig upplifir þú stöðuuppfærslumöguleikann t.d. „Ása fer í bað“ ... Allir í tengslanetinu geta síðar bætt við athugasemd við þetta. Vita notendur jafnvel meira um viðkomandi heldur en fólk sem stendur þeim næst í raunheiminum?

11. Finnst þér sambandsupplýsingar fólks (t.d. þegar fólk hættir saman þá kemur það inn á fréttaveituna) vera fullmiklar? Hvað þá um valmöguleikann að geta gert athugasemd við sambandsstöðu? Ert þú með þessar upplýsingar um þig á Facebook?

12. Hvað finnst þér um hópamyndanir á Facebook og ert þú meðlimur í mörgum slíkum? Hvaða tilgangi finnst þér slíkir hópar þjóna? Hvaða hópamyndanir finnst þér fáránlegar, áttu dæmi?

Aukalega ef það kemur eitthvað áhugavert efni

Kanntu einhverjar Facebook-sögur? Hvað finnst þér um þetta yfirhöfuð? Er þetta nýja samskiptatæki farið að fara yfir strikið? Er þetta að þjappa okkur saman í einn stóran kopp, eða er þetta nauðsynleg þróun skilvirkari samskiptamáta?

